

100 років від дня народження

Наприкінці квітня - на початку травня по всій Україні вшановували пам'ять Мар'яна Михайловича Крушельницького, видатного українського актора, режисера, педагога - 18 квітня виповнилося 100 років від дня його народження. Серед ювілейних заходів - вечори в Будинку вчителя і в Національному театрі ім.І.Франка у Києві, а також у Харкові, Львові, Тернополі та на його батьківщині. Окрім цього - науково-творча конференція в Київському інституті театрального мистецтва ім.І.Карпенка-Карого, ювілейна експозиція в Музеї театру, музики і кіно. Поціновувачі творчості Мар'яна Михайловича і молоде покоління "театралів" мали змогу почути спогади сучасників митця, його колег та учнів, побачити фотографії вистав, уривки з фільмів. Зокрема, на мистецькому вечорі у театрі ім.І.Франка було показано кілька уривків з нинішніх репертуарних вистав українських театрів за п'єсами, у виставах за якими свого часу грав Мар'ян Михайлович. Серед них - відновлена вистава "Мікадо" А.Саллівена Харківського театру ім. Т.Шевченка (своєрідний "шлягер" театру "Березіль" 1927 року), "Тев'є-Тевель" Шолом Алейхема (п'єса М.Горіна) та "Сто тисяч" І.Карпенка-Карого Київського театру ім.І.Франка. Менш вдалими були спомини - деякі з них майже ніяк не проявляли постаті митця. Зрештою, говорити про актора

після його смерті складно, адже акторське мистецтво - чи не "найефемерніше". А М.Крушельницький був насамперед блискучим актором з рідкісним трагікомічним талантом - і Мартин Боруля, і Король Лір вдавалися йому з однаковим успіхом. Режисура Мар'яна Михайловича була другорядною - про це свідчив і він сам. Тому спроба введення її в культурний контекст проблематична. Тим більше, коли йдеться про таку непересічну, але суперечливу й неоднозначну в історії українського театру постать. Актор і послідовник театру Курбаса після його арешту очолює театр, який мав зашельмувати колишнього керівника... Постановка "Ярослава Мудрого" за І.Кочергою, котру збиралися заборонити як націоналістичну, отримує Сталінську премію... Це лише окремі штрихи з його біографії, а таких парадоксів чимало. Вочевидь його творчість ще чекає на ґрунтовний аналіз без ювілейних дифірампів, без упереджень і однозначних суджень.

Хотілося б відзначити й характерну особливість - типову для такого роду акцій: вшановується продовження традиції і майже не говориться про те унікальне, неповторне, новаторське, що залишає митець. Перефразовуючи Фабіяна з "Вавилона-XX", скажемо: коли вмирає актор, з ним іде щось таке, чого не вимовиш словами...

Надія Мірошниченко

ко. Пробиваю свою шкаралупу, щоби збагнути це таїнство. Це лабірент, який я ніяк не можу подолати. Чим далі я просуваюсь - тим більше він приваблює мене. Зрозуміти це - стає змістом мого життя. Він насміхається наді мною. Коли мені вдається побачити цей шлях - люди бачать мене. В мене є підозра, що без нього, без бароко, і Україна майже привид".

Річ у тому, що притча для Кучинського - святе місце, де твориться молитва і очищається душа. В метафоричній побудові притчі, її філософському зерні режисер чує тишу вічності, поклик природи, які підносять людину до добра і гармонії. І це не просто красиві слова. Перш за все він виховує у себе і у своїх акторів культ причетності, співучасті та співчуття. Через те звертається до такої літератури, яка дає надію. У виставах Кучинського присутнє не тільки християнське начало, а й східна медитація (без цього неможливо проникнути у систему Гротовського, який недавно приймав театр у себе в Італії). А оскільки тіло актора - найтонший інструмент, то в мелодії звуків, які з нього видобуваються, не може бути фальші, адже він настроєний на створення і пошук істини. Музикою душі і поезією життя пронизана кожна клітинка вистави "Апокрифи" за двома поемами Лесі Українки.

Ритмічний лад першої частини вистави - "Поле крові" - тримають єврейські наспіви, що виникають ніби з небуття, з біблійної історії, історії зради Іудою сина людського Ісуса Христа.

Коли читаєш поему Лесі Українки, то не уявляєш, як можна перевести її в театральне дійство без допомоги рятувального конфлікту. Сценічне бачення Лесі Українки у В.Кучинського виникає через поетичний лад символів, музичну стихію звуків. Саме вони створюють тягучу масу південного Ренесансу. Відсутність діалогу і дієвих вчинків ставлять виконавців у виняткові обставини. Вони зобов'язані існувати поліфонічно в загальному монолозі живописної містерії.

Друкується не повністю.

("Театральная жизнь".
1996, №11-12).